

УДК 3706(44)

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ ФРАНЦІЇ

М. Є. Шабінський

У даній статті досліджуються особливості процесу громадянського виховання у навчальних закладах середньої освіти, що підпорядковані Міністерству оборони Франції. До таких шкіл відносяться коледжі та ліцей, навчання в яких, хоч і відбувається на основі загальнонаціональних програм, тим не менш, має свою специфіку та орієнтує молодь на майбутню службу в Збройних силах країни.

Військова спеціалізація у коледжі та ліцеї Міністерства оборони пояснює акцентовану увагу до громадянського виховання учнів, яка реалізується як під час обов'язкових уроків, так, і в першу чергу, за рахунок позакласних та позашкільних заходів. Такі позапрограмні заходи, як-то зустрічі, конференції, урочисті шиккування, паради, відвідування військових частин, екскурсії по місцям бойової слави та тематичним музеям, туристичні походи, спортивні змагання є характерними саме для виховного процесу в стінах військових навчальних закладів. Очевидно, що головною ціллю такої роботи є формування у учнів певних громадянських якостей, необхідних майбутньому захиснику держави.

Ключові слова: Франція, Міністерство оборони, громадянське виховання, патріотизм, навчальна програма, позакласні заходи, позашкільна робота, коледжі, ліцей.

«Bien s'instruire pour mieux servir»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Франція кінця ХХ століття запам'яталася нам як символ розвиненої економіки, стабільності, демократії і свободи. Це була одна із найпотужніших країн за силою свого політичного впливу, своїми економічними досягненнями та високими соціальними стандартами, держава, у якій високопрофесійна робота армії, спецслужб та поліції гарантували як особисту безпеку окремого громадянина, так і загальну безпеку суспільства. Серія терористичних атак стала точкою відліку нової історії, Франція вимушена жити в умовах постійної загрози та невпевненості.

Але терористи не досягли головної мети своїх дій, – вони не змогли розколоти французьке суспільство за етнічно-культурним чи то релігійним принципом, розхитати основи демократії та республіки.

Не останню роль в реакції французького суспільства на зовнішні загрози та стрімке зростання внутрішнього радикалізму, на наш погляд, відіграла система освіти країни з її послідовною та наполегливою роботою з впровадження в життя принципів громадянського суспільства.

Тим не менш, трагічні події висвітлили і слабкі сторони освітньої діяльності. Більшість терористів, як виявилось, були не чужинцями із далеких арабських чи то африканських країн, це були молоді люди французької національності, що народилися у Франції, навчалися у французьких навчальних закладах, виховувалися в кращих гуманістичних, демократичних, громадянських традиціях французької школи.

Наразі у французькій системі національної освіти дискутуються зміни в концепціях та практичній реалізації виховного процесу, пропонуються комплекси заходів з ширшого охоплення молоді, удосконалення процесу формування у неї громадянських якостей. Але головною проблемою освіти Франції, від розв'язання якої залежить успіх реформ та майбутня безпека у країні є наявність схильних до маргіналізації та екстремістських впливів молоді, що активно заявляє про свою причетність до ворожої західним цивілізаційним впливам ісламської культури.

Вихідці із найменш захищених в соціальному плані родин, такі діти змалку знаходяться у специфічному криміногенному оточенні, де освіта і культура не є пріоритетними категоріями. Вони не встигають на уроках, прогулюють заняття, схильні до дрібних правопорушень. Така молодь часто випадає із сфери впливу педагогічних працівників, стає вразливою до пропаганди з боку представників радикальних ісламських течій. За певним збігом обставин, саме такі молоді люди поповнюють лави бойовиків та стають потенційними терористами.

Тож, одним із найактуальніших завдань французької педагогіки є залучення до освіти та як можна довше утримання під виховним впливом всіх без винятку дітей та молодих людей шкільного віку. Одним із можливих шляхів реалізації цієї цілі є навчання в спеціальних навчальних закладах.

Метою цієї статті є визначення місця коледжу та ліцею Міністерства оборони в загальнонаціональній системі освіти Франції,

особливостей процесу громадянського виховання в стінах таких закладів.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Різні аспекти громадянського виховання детально висвітлювалися в роботах таких вітчизняних науковців, як І. Бех, Г. Ващенко, Б. Грінченко, О. Духнович, М. Євтух, Є. Зеленов, М. Левківський, І. Огієнко, С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Д. Чижевський, Г. Шевченко.

Особливості виховання громадянина у Франції становили об'єкт наукових досліджень О. Алексєєвої, О. Бажановської, Л. Боярської, Б. Вульфсона, М. Давіда, А. Джурина, Л. Зязюна, О. Лисової, А. Максименко, Ж. Піаже, О. Сухомлинської, М. Тоззі, А. Фовре, Т. Швеца, Л. Шипилова.

Новизна підходу в даній статті, на наш погляд, полягає у тому, що тема спеціалізованих навчальних закладів Міністерства оборони Франції не знайшла достатнього висвітлення як в вітчизняній педагогічній науці, так і у французькій науковій дискусії. На особливу увагу, ми вважаємо, заслугове специфіка різних аспектів громадянського виховання в військових коледжах та ліцеях Франції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одна із найпотужніших країн світу за своїм військовим потенціалом Франція має на озброєнні такі сучасні технологічно складні та наукоємні види озброєння, як ракетноносії із супутниками, літаки (358), гелікоптери (419), дрони (7). Військово-морські сили Франції нараховують 71 бойове судно, десять із яких це ядерні субмарини, 19 десантно-транспортних суден, 30 патрульних катерів. Крім того, армія має 6898 одиниць бронетехніки, 350 артилерійських систем, 1312 протитанкових ракетних систем та 242 систем протиповітряної оборони [11].

Зрозуміло, що управління таким технологічно складним та розкиданим по світу військовим господарством потребує від персоналу самого високого рівня підготовки [8].

У армії проходять службу та працюють за контрактом 270849 осіб, середній вік військовослужбовця при цьому сягає 33,2 роки [1].

Держава витрачає на збройні сили майже 40 млрд. євро, що становить 13,4% щорічного бюджету країни у 296 млрд. євро [9]. 22,4% від цієї суми йде на освіту, яка включає в себе науково-дослідну роботу, підготовку офіцерського та іншого складу в училищах (школах),

навчально-тренувальні профільні центри та навчальні заклади середньої освіти [3].

До військових навчальних закладів неповної та повної середньої освіти відносяться коледжі та ліцеї. Головною метою таких закладів є підготовка молоді до майбутньої служби у збройних силах Франції та до вступу у вищі військові навчальні заклади. Значний акцент при вступі до таких коледжів та ліцеїв робиться на соціальний аспект, перевага надається дітям військовослужбовців дійсної форми служби чи то запасу [2].

Єдиним військовим коледжем Франції залишається наразі Військовий коледж при ліцеї в Отені. Коледж-інтернат приймає до 400 дітей віком 11-12 років. Вступ проводиться на конкурсній основі, до уваги беруться успішність та характеристика з попереднього місця навчання. Пільгами при відборі користуються діти військовослужбовців діючого складу збройних сил та резерву. 15% учнів мають стипендію, причому ця стипендія надається за результатами навчання і не залежить від соціального походження та статків батьків [5].

Серед шести військових ліцеїв Франції чотири відносяться до Сухопутних військ: Військовий ліцей в Екс-ан-Провансі, Військовий ліцей в Отені, Військовий ліцей при Вищому військовому училищі Сен-Сір, та Національний військовий Пританеон у Ла Флеш [11]. Військово-морські сили Франції опікуються Морським ліцеєм у Бресті [10]. У Греноблі Монбонно розміщується Кадетський ліцей Військово-повітряних сил [6].

Формування громадянських якостей французьких школярів здійснюється на основі шкільних загальнонаціональних програм, обов'язкових для усіх без винятку навчальних закладів будь якого типу власності та галузевого підпорядкування. При цьому, кожна початкова школа, коледж чи то ліцей має можливість використовувати в своїй діяльності специфічні, тільки їй притаманні форми, прийоми, методи.

Виховна робота в військових коледжах та ліцеях, природно, акцентована на таких аспектах громадянського виховання, як патріотичне, юридичне, політичне виховання молоді. Поглиблений виховний вплив досягається як на звичайних уроках (йдеться, перш за все, про уроки історії, французької літератури, географії, фізичної культури), так і, зокрема, під час позакласних і позашкільних заходів.

Зрозуміло, що на уроках історії у військовому навчальному закладі поглиблену увагу учнів привернуть війни та битви, де французи чи то їх пращери, розбудовували свою власну державу, боронили її від

ворога. Але не на меншу увагу заслуговують і революції зі змінами державного устрою, створення республіки, боротьба за демократичні принципи та свободи.

Уроки географії докладно познайомлять із різнобарв'ям французьких територій та складнощами, пов'язаними із розвитком та утриманням заморських земель країни.

На уроці математики вчитель не забуде нагадати про важливість цієї науки для військової справи. На фізиці так само, кожне явище чи то формула даються стосовно армійської техніки чи то тематики. Хімія – основна наука для вірного захисту від отруйних речовин, при виготовленні вибухівки, палива та ін.

Мова та література – універсальні дисципліни, під час яких легко реалізувати будь які виховні цілі, один із основних інструментів громадянського виховання.

Уроки фізичної культури та спорту завжди користувалися в армії особливим пієтетом. Не зважаючи на те, що вимоги до здоров'я офіцерів вже не є настільки суворими, майбутній воїн має бути витривалим та загартованим. Тим більше, що на секціях учні мають можливість опанувати основами таких утилітарних чи то парамілітарних видів спорту, як стрільба, боротьба, фехтування тощо.

Серед основних форм позашкільної роботи заслуговують на увагу відвідування військових частин, поїздки на місця битв та пам'ятники бойової слави, екскурсії на тематичні виставки та до музеїв, туристичні походи різного ступеня складності.

Військові коледж та ліцеї прикріплені територіально до армійської частини, що, зазвичай, знаходиться неподалік. Представники цієї військової частини опікуються школами, надають їм посильну методичну, технічну та організаційну допомогу. Починаючи із молодших класів, учні мають можливість організовано відвідувати шефів, знайомитись із життям звичайного підрозділу, умовами життя солдат, найсучаснішою технікою та зброєю. Підняття самооцінки ліцеїстів сприяють участь у спільних, разом із військовослужбовцями, патрулюваннях, парадах та спортивних змаганнях.

Реалізації виховних цілей сприяє певна атмосфера, притаманна кожному військовому навчальному закладу. З першого дня свого перебування у коледжі чи то ліцеї Міністерства оборони, учень опиняється в умовах, що наближають його до реалій справжньої служби в збройних силах. Однакові однострої, спартанські умови побуту, режим, розпорядок дня, дисципліна, субординація – усе це

обмежує індивідуальну волю молодої людини та виступає для неї серйозним випробуванням, вимагає максимального напруження її сил і волі.

Допомогти в адаптації новачків призначені як усвідомлення тієї важливої місії, яка покладена на армію в суспільстві, так і специфічні фактори, пов'язані із церемоніалом війська. До них відносяться урочисті шиккування, підняття та опущення прапора, паради, однострої, система відзнак. Усі ці моменти супроводжуються звуками військового оркестру чи то окремих його інструментів.

Такі найбільш значущі заходи в коледжі та ліцеї, як початок навчального року, представлення нових учнів, прощання з випускниками відбуваються у присутності батьків, представників вищого командного складу армії, ветеранів збройних сил, мера міста [6].

Висновки. Аналіз досліджень з системи військової освіти у Франції дозволяє нам стверджувати, що виховання громадянських якостей учнів є стрижневим фактором у процесі підготовки майбутніх захисників вітчизни. Особливо це стосується спеціалізованих військових навчальних закладів середньої освіти: коледжу і ліцеїв. Весь процес навчання тут чітко зорієнтовано на майбутню службу у збройних силах. Велика увага приділяється вихованню таких громадянських якостей, як патріотизм, прагнення боротися за свободу та справедливість, повага до держави та її інституцій, розуміння історії та традицій своєї країни, готовність боронити свій народ та встати на захист загальнолюдських цінностей інших людей. Разом з тим існування таких шкіл не носить масового характеру, один коледж та шість ліцеїв на всю країну – це скоріше виняток, ніж правило.

Література

1. Лойко О. М. Комплектування Збройних сил Франції на контрактній основі: історія і досвід / О. М. Лойко, А. Л. Пап'якян // Військово-науковий вісник. - 2009. - Вип. 11. - С. 114-127.
2. Пахарев С. О. Ліцеї із посиленою військово-фізичною підготовкою: витоки та специфіка організації навчання / С. О. Пахарев // Зб. наук. праць ВІКНУ ім. Т. Шевченка. - 2013. - Вип. 43. - С. 261-267.
3. Пахарев С. О. Початкова військова підготовка юнаків у навчальних закладах Франції / С. О. Пахарев // Зб. наук. праць ВІКНУ ім. Т. Шевченка. - 2014. - Вип. 46. - С. 314-321.
4. Симаков М. Военно-учебные заведения Франции / М. Симаков // Зарубежное военное обозрение. - 1991. - Вип. 1. - С. 14-18.

5. Collège militaire, - 2016. - Site Web officiel – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lyc71-militaire.ac-dijon.fr/spip.php?rubrique138>
6. Ecole des pupilles de l'Aire (EPA), 2016. - site Web officiel. - Режим доступу: <http://www.ecoledesupillesdelair.fr>
7. Enseignement supérieur et recherches (ESER), 2016 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid49705/liste-des-etablissements-d-enseignement-superieur-et-de-recherche.html>
8. French White Paper on defence and national security (FWP), 2008. - (Press kit version). Odile Jacob Publishing Corporation, New York.2008. P. 5
9. National Institute of Statistics and Economic Studies, 2016 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.insee.fr/en/themes/theme.asp?theme=7&sous_theme=1&type=2&nivgeo=0&produit=OK
10. Lycée naval, page officielle du site Web du Ministère de la Défense, 2016 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.defense.gouv.fr/marine/ressources-humaines/ecoledes-et-formations/lycee-naval/le-lycee-naval>
11. Ministère de la Défense de France (MDF), 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.formation.terre.defense.gouv.fr/Accueil/Decouverte/ODF/Lycees/lyceesInfo/Index.htm

ГРАЖДАНСКОЕ ВОСПИТАНИЕ В УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ МИНИСТЕРСТВА ОБОРОНЫ ФРАНЦИИ

Н. Е. Шабинский

В данной статье рассматриваются особенности процесса гражданского воспитания в учебных заведениях среднего образования, подчиняющихся Министерству обороны Франции. К подобным школам относятся колледж и лицей, обучение в которых, хоть и происходит на основе общенациональных программ, тем не менее, имеет свою специфику и ориентирует молодежь к будущей службе в Вооруженных силах страны.

Военная специфика колледжа и лицея Министерства обороны объясняет то акцентированное внимание к гражданскому воспитанию учеников, которое реализуется как во время обязательных уроков, так, и в первую очередь, за счет внеклассных и внешкольных мероприятий. Такие внепрограммные мероприятия, как встречи, конференции, торжественные построения, посещение военных частей, экскурсии по местам боевой славы и тематическим музеям, туристические походы, спортивные соревнования характерны именно для воспитательного процесса в стенах военного учебного заведения. Очевидно, что главной целью такой работы выступает формирование у учащихся определенных гражданских качеств, необходимых для будущего защитника отечества.

Ключевые слова: Франция, Министерство обороны, гражданское воспитание, патриотизм, учебная программа, внеклассные мероприятия, внешкольная работа, колледж, лицей.

CIVIL UPBRINGING AT SCHOOLS OF THE MINISTRY OF DEFENCE OF FRANCE

M. Shabinskyi

The article examines the features of the process of civic upbringing in secondary educational institutions of the Ministry of Defense of France. Among such schools are college and lyceum, educational process in which is based on all national programs, however, has its own specificity and prepares young people to future service in the Armed Forces of the country.

Military specifics of colleges and lyceums of the Ministry of Defense explains the apparent attention to the civic upbringing of pupils, which is realized on obligatory lessons and, first of all, during extracurricular activities. Such extracurricular activities as meetings, conferences, parades, visits of military units and places of military glory, excursions to thematic museums, hiking, sport competitions are specific for the educational process at military school. Evidently, the main purpose of this work appears in the students' formation of certain civil qualities that will be necessary for the future defender of the Fatherland.

Keywords: French Republic, civic education, patriotism, physical training, army, military school, the system of military education, college, lyceum.

Шабінський Микола Євгенійович – доцент кафедри германської і романської філології та перекладу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: nchabinski@yahoo.fr

Shabinskyi Mykola Yevheniyovych – Associate Professor of the Department of German and Roman Philology and Translation of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: nchabinski@yahoo.fr